

آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران

(حکومت، ساختار، تسهیلات، سیاست‌ها و اسناد بالادستی)

(بارویکرد کاربرد و آموزشی)

محمّد جواد بنیان

سرشناسه : جوربنیان، محمد، ۱۳۵۱
 عنوان و نام پدیدآور : آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران: (حکومت، ساختار، تشکیلات، سیاست‌ها و اسناد بالادستی) (با رویکرد کاربردی و آموزشی) / محمد جوربنیان
 مشخصات نشر : تهران: نشر میلاد سعادت، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری : ۳۸۳ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۲۳-۳-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
 موضوع : ایران- قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
 موضوع : ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۵۸ -- راهنمای آموزشی
 موضوع : ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۵۸ -- آزمون‌ها و تمرین‌ها
 موضوع : ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸
 رده‌بندی کنگره : DSR۱۵۷۰/ج۱۵ ۱۳۹۲
 رده‌بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۲۰۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۱۱۶۷۰۲

آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران (حکومت، ساختار، تشکیلات، سیاست‌ها و اسناد بالادستی) (با رویکرد کاربردی و آموزشی)

مؤلف: محمد جوربنیان

ناشر: میلاد سعادت

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۳۲۳-۳-۵

ویراستار فنی: احمد جوربنیان

صفحه‌آرا: منیژه فاتحی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: نقش‌گستر

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و جز اینها برای مؤلف محفوظ است و تکثیر تمام یا بخشی از این اثر به صورت چاپ، پلی کپی و یا نشر الکترونیکی ممنوع می‌باشد.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۷
فصل اول: مبانی نظری (کلیات، تعاریف و مفاهیم).....	۲۳
اهداف آموزشی فصل اول.....	۲۴
مقدمه.....	۲۴
مفهوم دولت.....	۲۴
عناصر تشکیل دهنده دولت.....	۲۵
انواع دولت.....	۲۸
انواع حکومت.....	۳۰
مفهوم قانون.....	۳۷
انواع قانون.....	۳۸
ویژگیهای قانون اساسی.....	۴۰
انواع قانون اساسی.....	۴۰
چگونگی تدوین قانون اساسی.....	۴۲
تفکیک قوا.....	۴۵
تفکیک قوا در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۴۷
نظارت ولی فقیه بر قوای سه گانه.....	۴۸
پرسشهای خود ارزیابی فصل اول.....	۴۹
فصل دوم: مبانی حاکمیت در اسلام.....	۵۱
اهداف آموزشی فصل دوم.....	۵۳
مقدمه.....	۵۳
حاکمیت در اسلام.....	۵۴
ساختار حکومت اسلامی در اسلام.....	۵۶
اهداف حکومت اسلامی.....	۵۷
تفاوت حاکمیت در اسلام با دیگر نظام های حاکمیتی.....	۵۹

۶۳	دلایل ضرورت حکومت اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)
۶۶	نوع حاکمیت و حکومت در ایران
۶۷	جایگاه ولایت فقیه در نظام سیاسی اسلام
۶۹	ولایت فقیه در قرآن کریم
۶۹	ولایت فقیه در سوره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع)
۷۰	ولایت فقیه در فقه شیعه
۷۰	امام خمینی و طرح مسأله ولایت فقیه
۷۱	جایگاه ولایت مطلقه فقیه در نظام جمهوری اسلامی ایران
۷۵	ویژگیهای ولایت فقیه (حاکم اسلامی) در عصر غیبت
۷۹	پرستشهای خود ارزیابی فصل دوم
۸۱	فصل سوم: اصول و مبانی کلی نظام جمهوری اسلامی ایران
۸۲	اهداف آموزشی فصل سوم
۸۲	مقدمه
۸۳	قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران
۸۳	پیشینه قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران
۸۸	ویژگیهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۸۹	پایه های اساسی و اعتقادی نظام جمهوری اسلامی ایران
۹۰	حاکمیت و قوای حاکم در نظام جمهوری اسلامی ایران
۹۱	ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران در قانون اساسی
۹۴	جایگاه مردم در نظام جمهوری اسلامی ایران
۹۶	وظایف دولت در نظام جمهوری اسلامی ایران
۹۷	ضرورت انطباق قوانین و مقررات نظام با موازین اسلامی
۹۸	زبان و خط رسمی ملت ایران
۹۸	دین و مذهب ملت ایران
۹۹	مبدأ تاریخ رسمی کشور ایران
۹۹	پرچم رسمی جمهوری اسلامی ایران

جایگاه زن و خانواده در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۰
جایگاه وسائل ارتباط جمعی در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۱
مشارکت مردم در تعیین نظام.....	۱۰۱
جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۳
ضوابط و پایه های اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۵
انفال و ثروت های عمومی در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۷
بهره گیری از منابع طبیعی در نظام جمهوری اسلامی.....	۱۰۷
ثروت های ناشی از ربا، خصب، رشوه و غیره در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۸
حفظ محیط زیست در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۸
مالیات در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۸
مرجع تدوین و تصویب بودجه سالانه کل کشور در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۹
دریافت ها و پرداخت های دولت در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۹
سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۹
پرشهای خود ارزیابی فصل سوم.....	۱۱۴
فصل چهارم: حقوق ملت در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۱۷
اهداف آموزشی فصل چهارم.....	۱۱۸
مقدمه.....	۱۱۸
حقوق و آزادیهای ملت در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۲۰
گفتار اول) حقوق فردی، اجتماعی و سیاسی ملت ایران.....	۱۲۰
گفتار دوم) حقوق قضایی ملت ایران.....	۱۳۰
پرشهای خود ارزیابی فصل چهارم.....	۱۳۵
فصل پنجم: مقام رهبری در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۳۷
اهداف آموزشی فصل پنجم.....	۱۳۸
مقدمه.....	۱۳۸
نحوه انتخاب رهبر.....	۱۴۰
شرایط و صفات رهبر از دیدگاه اسلام و قانون اساسی.....	۱۴۱

شرایط ولی امر مسلمین از دیدگاه علمای اسلام.....	۱۴۲
حدود اختیارات و وظایف رهبر.....	۱۴۶
تساوی رهبر در نظام جمهوری اسلامی با دیگر افراد ملت در برابر قانون.....	۱۵۰
رسیدگی به دارایی های رهبر.....	۱۵۱
نظارت بر رهبری.....	۱۵۱
شورای موقت رهبری و اعضای آن.....	۱۵۲
پرستشهای خود ارضایی فصل پنجم.....	۱۵۴
فصل ششم: ارکان، وظایف و اختیارات قوه مقننه در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۵۷
اهداف آموزشی فصل ششم.....	۱۵۸
مقدمه.....	۱۵۸
روشهای اعمال قوه مقننه.....	۱۶۰
ارکان قانونگذاری در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۱۶۰
گفتار اول: مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۱
۱- کلیات مجلس.....	۱۶۱
۱-۱. نحوه انتخاب نمایندگان و تشکیل مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۱
۱-۲. دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۱
۱-۳. تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۲
۱-۴. جلسات مجلس شورای اسلامی و سوگند نمایندگان.....	۱۶۲
۱-۵. علنی بودن مذاکرات مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۲
۲- تشکیلات قانونگذاری مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۳
۲-۱. هیأت های رئیسه مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۳
۲-۲. شعب.....	۱۶۴
۲-۳. کمیسیونها.....	۱۶۵
۳- حقوق و تعهدهای نمایندگان مجلس.....	۱۶۸
۴- تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس شورای اسلامی.....	۱۶۹
۵- وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی.....	۱۷۰

- ۵-۱. وظایف قانونگذاری مجلس شورای اسلامی ۱۷۰
- الف) محدوده قانونگذاری مجلس شورای اسلامی ۱۷۰
- ب) امکان واگذاری حق قانونگذاری نمایندگان ۱۷۱
- ۵-۱-۱. تصویب طرحها و لوایح قانونی ۱۷۲
- ۵-۱-۲. تفسیر قوانین عادی ۱۷۳
- ۵-۲. وظایف نظارتی مجلس شورای اسلامی ۱۷۶
- ۵-۲-۱. نظارت مجلس در تشکیل دولت ۱۷۶
- ۵-۲-۱-۱. رأی اعتماد به وزیران ۱۷۶
- ۵-۲-۱-۲. تذکر ۱۷۷
- ۵-۲-۱-۳. سؤال ۱۷۸
- ۵-۲-۱-۴. استیضاح وزیر یا هیأت وزیران ۱۷۸
- ۵-۲-۱-۵. استیضاح و رأی به عدم کفایت رئیس جمهور ۱۷۹
- ۵-۲-۲. نظارت بر امور مختلف کشور ۱۸۰
- ۵-۲-۲-۱. تحقیق و تفحص در تمام امور کشور ۱۸۰
- ۵-۲-۲-۲. رسیدگی به شکایات مردمی ۱۸۱
- ۵-۲-۲-۳. تصویب بودجه سالیانه کل کشور ۱۸۱
- ۵-۲-۲-۴. نظارت مالی از طریق دیوان محاسبات کشور ۱۸۲
- ۵-۲-۲-۵. تصویب عهدنامه ها و قراردادهای بین المللی ۱۸۲
- ۵-۲-۲-۶. اصلاح جزئی در خطوط مرزی کشور ۱۸۳
- ۵-۲-۲-۷. تصویب محدودیت های ضروری در حالت جنگ و شرایط اضطراری ۱۸۳
- ۵-۲-۲-۸. تصویب گرفتن و دادن وام یا کمک های بلاعوض داخلی و خارجی ۱۸۴
- ۵-۲-۲-۹. تصویب استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضروری ۱۸۴
- ۵-۲-۲-۱۰. تصویب بناها و اموال دولتی (نفایس ملی) برای انتقال ۱۸۵
- ۵-۲-۲-۱۱. تصویب صلح دعوی راجع به اموال عمومی و دولتی و ارجاع به داوری ۱۸۵
- ۵-۲-۲-۱۲. تصویب دائمی اساسنامه سازمانها، شرکتهای و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت ۱۸۵

۱۳-۲-۵	تصویب تشکیل محاکم نظامی و نحوه رسیدگی آنها	۱۸۵
۱۴-۲-۵	تصویب برنامه های توسعه	۱۸۶
۱۵-۲-۵	تصویب تقاضای همه پرسی	۱۸۶
۶	سازمانهای تابعه قوه مقننه	۱۸۷
۶-۱	مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی	۱۸۷
۶-۲	دیوان محاسبات کشور	۱۸۸
	گفتار دوم: شورای نگهبان	۱۹۰
	مقدمه	۱۹۰
۱-۱	تشکیلات شورای نگهبان	۱۹۱
۱-۲	اعضای شورای نگهبان	۱۹۱
۱-۲-۱	فقههای شورای نگهبان	۱۹۲
۱-۲-۱-۱	شرایط فقهها	۱۹۲
۱-۲-۱-۲	نحوه تعیین، عزل و استعفای فقهها	۱۹۳
۱-۲-۲	حقوقدانان شورای نگهبان	۱۹۳
۱-۲-۲-۱	شرایط حقوقدانان	۱۹۳
۱-۲-۲-۲	نحوه تعیین، عزل و استعفای حقوقدانان	۱۹۴
۲	مدت عضویت در شورای نگهبان	۱۹۴
۳	نحوه تشکیل جلسات شورای نگهبان	۱۹۵
۴	دبیر و قائم مقام شورای نگهبان	۱۹۶
۵	تشکیلات اداری شورای نگهبان	۱۹۶
۶	وظایف و اختیارات شورای نگهبان	۱۹۶
۶-۱	نظارت بر قانونگذاری	۱۹۷
۶-۱-۱	مرجع نظارت	۱۹۷
۶-۱-۲	اقسام نظارت	۱۹۸
	فرآیند و روشهای نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی	۲۰۰
۱	ارسال مصوبات مجلس به شورای نگهبان	۲۰۰

۲۰۱	۲. مهلت اظهار نظر شورای نگهبان.....
۲۰۲	۳. معیار تأیید مصوبات توسط شورای نگهبان.....
۲۰۳	۴. دامنه شمول نظارت شورای نگهبان.....
۲۰۴	۴-۱. نظارت بر مصوبات قوه مجریه (دولت).....
۲۰۵	۴-۲. نظارت بر مصوبات شوراها.....
۲۰۵	۴-۳. نظارت بر قوانین پیش از انقلاب.....
۲۰۶	۶-۲. تفسیر قانون اساسی.....
۲۰۷	۶-۳. نظارت بر انتخابات.....
۲۰۸	۶-۴. بررسی صلاحیت داوطلبان انتخاباتی.....
۲۰۹	۶-۵. نظارت بر همه پرس.....
۲۱۱	۶-۶. سایر وظایف شورای نگهبان.....
۲۱۱	۶-۶-۱. حضور در مراسم تحلیف رئیس جمهور.....
۲۱۱	۶-۶-۲. حضور در مجلس شورای اسلامی.....
۲۱۲	۶-۶-۳. حضور در شورای بازنگری قانون اساسی.....
۲۱۲	۶-۶-۴. حضور در شورای موقت رهبری.....
۲۱۳	۶-۶-۵. تهیه اولین قانون مجلس خبرگان رهبری.....
۲۱۴	۶-۶-۶. عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۲۱۴	۶-۶-۷. تأیید توقف انتخابات در زمان جنگ و اشغال نظامی.....
	۶-۶-۸. اظهار نظر در خصوص مغایرت یا عدم مغایرت اسنادنامه های سازمانها و شرکتهای دولتی
۲۱۴	موضوع اصل ۸۵ قانون اساسی با موازین شرع و قانون اساسی.....
۲۱۵	پرسشهای خودارزیابی فصل ششم.....
۲۱۷	فصل هفتم: ارکان، وظایف و اختیارات قوه مجریه در نظام جمهوری اسلامی ایران.....
۲۱۸	اهداف آموزشی فصل هفتم.....
۲۱۸	مقدمه.....
۲۱۸	انواع قوه مجریه.....
۲۲۰	ارکان قوه مجریه و ریاست آن.....

۲۲۰	۱- رئیس جمهور در نظام جمهوری اسلامی ایران
۲۲۱	۱-۱. انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۱	۱-۱-۱. دوره انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۱	۱-۱-۲. شرایط رئیس جمهور
۲۲۳	۱-۱-۳. زمان برگزاری انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۳	۱-۱-۴. احراز صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری
۲۲۴	۱-۱-۵. تبلیغات و فعالیت داوطلبان ریاست جمهوری
۲۲۵	۱-۱-۶. برگزاری انتخابات و اخذ رأی و شرایط دور دوم انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۶	۱-۱-۷. نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۷	۱-۱-۸. اعلام نتیجه انتخابات ریاست جمهوری
۲۲۷	۱-۱-۹. اعتبار نامه رئیس جمهور
۲۲۷	۱-۱-۱۰. امضای حکم ریاست جمهوری و سوگند رئیس جمهور
۲۲۸	۱-۱-۱۱. مدت ریاست جمهوری و پایان آن
۲۲۹	۲- وظایف و اختیارات رئیس جمهور
۲۲۹	۲-۱. وظایف و اختیارات رئیس جمهور در قوه مجریه
۲۳۰	۲-۱-۱. انتخاب وزرا
۲۳۱	۲-۱-۲. تقدیم لوایح قانونی به مجلس شورای اسلامی
۲۳۱	۲-۱-۳. ریاست هیأت وزیران یا هیأت دولت و نظارت بر کار آنها
۲۳۲	۲-۱-۴. عزل و قبول استعفای وزرا
۲۳۲	۲-۱-۵. تعیین سرپرست موقت برای وزارتخانه‌ها
۲۳۲	۲-۱-۶. تعیین معاون اول و دیگر معاونان
۲۳۳	۲-۱-۷. تعیین نماینده ویژه
۲۳۳	۲-۱-۸. تعیین رئیس دستگاه‌های وابسته به ریاست جمهوری
۲۳۳	۲-۱-۹. حل اختلاف فی‌مابین دستگاه‌های اجرایی
۲۳۳	۲-۱-۱۰. مسئولیت امور اداری و استخدامی و بودجه کشور
۲۳۴	۲-۱-۱۱. استفاده از افراد و تجهیزات فنی ارتش در زمان صلح

۲۳۴	۱۲-۲. تعیین برنامه و خط مشی دولت و اجرای قوانین با همکاری وزیران
۲۳۴	۱۳-۲. اتخاذ تدابیر لازم برای هماهنگی ساختن تصمیم های وزیران و هیأت دولت
۲۳۴	۲-۲. وظایف و اختیارات رئیس جمهور به عنوان مقام رسمی کشور
۲۳۴	۱-۲-۲. تصویب و امضای استوارنامه سفیران
۲۳۵	۲-۲-۲. امضای موافقت نامه های بین المللی
۲۳۵	۳-۲-۲. اعطای نشان های دولتی
۲۳۶	۴-۲-۲. ریاست شورای عالی امنیت ملی کشور
۲۳۶	۵-۲-۲. عضویت در شورای وقت رهبری
۲۳۶	۶-۲-۲. مسئولیت تشکیل شورای بازنگری قانون اساسی
۲۳۶	۷-۲-۲. امضای مصوبات مجلس و نتیجه همه پرسی ها
۲۳۷	۸-۲-۲. عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۲۳۷	۹-۲-۲. پیشنهاد توقف انتخابات
۲۳۷	۱۰-۲-۲. تقاضای تشکیل جلسه غیررسمی مجلس
۲۳۷	۳-۲. مسئولیت اجرای قانون اساسی، پاسدار مذهب رسمی و نظام جمهوری اسلامی
۲۳۸	۴-۲. مسؤول بودن رئیس جمهور در مقابل ملت، رهبر و مجلس شورای اسلامی
۲۳۹	۵-۲. مسؤولیت های ناشی از جرائم عادی و مالی
۲۳۹	۶-۲. ریاست عالی دستگاه های تابعه
۲۳۹	۲- هیأت وزیران (هیأت دولت)
۲۴۱	۳- وزرا
۲۴۲	۴. کمیسیونهای هیأت دولت
۲۴۳	۵- ساختار و تشکیلات کلان دولت جمهوری اسلامی ایران
۲۴۶	۶- وزارتخانه ها، نهادها و سازمانهای موجود در تشکیلات دولت
۲۴۶	الف- وزارتخانه ها
۲۴۶	ب- معاونت ها، سازمانها و نهادهای تابعه ریاست جمهوری
۲۴۶	ج- جایگاه استانداری ها، فرمانداری ها و بخشداری ها در تشکیلات دولت
۲۹۴	پرسشهای خودارزیابی فصل هفتم

فصل هشتم: ارکان، وظایف و اختیارات قوه قضائیه در نظام جمهوری اسلامی

۲۹۷	ایران
۲۹۸	اهداف آموزشی فصل هشتم
۲۹۸	مقدمه
۳۰۰	استقلال قوه قضائیه
۳۰۱	وظایف قوه قضائیه
۳۰۲	ساختار قضایی نظام جمهوری اسلامی ایران
۳۰۲	رئیس قوه قضائیه
۳۰۳	وظایف رئیس قوه قضائیه
۳۰۴	تشکیلات قضایی و سازمانهای تابعه قوه قضائیه
۳۱۹	پرسشهای خود ارزیابی فصل هشتم
۳۲۱	فصل نهم: سایر نهادهای حکومتی در نظام جمهوری اسلامی ایران
۳۲۲	اهداف آموزشی فصل نهم
۳۲۲	مقدمه
۳۲۳	۱- مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۲۴	۱-۱. وظایف و اختیارات مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۲۵	۱-۲. ترکیب و ارکان مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۲۵	۲- مجلس خبرگان رهبری
۳۲۶	۱-۲. تعداد نمایندگان مجلس خبرگان
۳۲۷	۲-۳. مدت نمایندگی مجلس خبرگان
۳۲۷	۲-۳. پایان نمایندگی مجلس خبرگان
۳۲۸	۲-۴. شرایط خبرگان منتخب مردم
۳۲۹	۲-۵. نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان
۳۲۹	۳-۶. ساختار و تشکیلات مجلس خبرگان
۳۳۰	۳-۷. وظایف مجلس خبرگان
۳۳۲	۳- شوراها در نظام جمهوری اسلامی ایران

۳-۱. اهداف شوراها در قانون اساسی.....	۳۳۴
۳-۲. شرایط انحلال شوراها.....	۳۳۵
۳-۳. انواع شوراها در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۳۳۵
۴- نیروهای مسلح در نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۳۴۲
۵- سازمان صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران.....	۳۵۰
پرستشهای خودارزیابی فصل نهم.....	۳۵۱
فصل دهم. نگاهی بر سیاستها و اسناد فرادستی نظام جمهوری اسلامی ایران.....	۳۵۳
مقدمه.....	۳۵۴
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۵۵
سیاستهای کلی نظام در دوره چشم انداز.....	۳۵۸
آینده‌های ممکن در افق چشم انداز.....	۳۶۲
سیاستهای کلی نظام اداری (مصوب ۱۳۸۹/۱/۱۴ مقام معظم رهبری).....	۳۶۴
سیاستهای کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۱).....	۳۶۶
کتابنامه.....	۳۷۸

پیشگفتار

کتابی که در پیش روی شماست، آشنایی با نظام جمهوری اسلامی ایران است. نظامی که با هدایت و راهبری و با خط مشیها و استراتژیهای مبارزاتی که امام خمینی (ره) در روند مبارزه و فعالیت های انقلابی خود در پیش گرفته بودند و با استفاده از ظرفیتهای قابلیت های تشکلهای سیاسی و مذهبی آن دوره که مردم نقش اساسی در شکل گیری آنها داشتند، سرانجام در ۲۲ بهمن ماه سال ۱۳۵۷ پیروز شد.

وقتی که انقلاب اسلامی پایه عرصه وجود گذاشت با توجه به ویژگیهایی که داشت، تصویر جدیدی از انقلاب ارائه نمود و تعجب جهانیان را برانگیخت. در میان تمامی ویژگیهایی که این تحول عظیم به دنبال داشت، نقش برجسته سه عامل؛ «دین؛ رهبری؛ حضور فعال، پرشور و قدرتمند مردم» به عنوان مهمترین عوامل پیروزی انقلاب، از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بود؛ مبارزه با استکبار، مبارزه با ظلم، دفاع از مظلوم، عدالت خواهی و حق طلبی و یاری ستم دیدگان نیز از دیگر ویژگیهای این انقلاب مردمی به شمار می روند.

بنابراین، نظام جمهوری اسلامی را می توان از بی بدیل ترین نظامهای سیاسی جهان معاصر با ساختار و تشکیلات متفاوت دانست. این نظام که از سال ۱۳۵۸ پس از تصویب قانون اساسی برای نخستین بار فراروی جامعه جهانی قرار گرفت، از ویژگیهای منحصر بفرد حقوقی و سیاسی نیز برخوردار است.

ترکیب و تحقق دو عنصر اسلامیت و جمهوریت در قانون اساسی و در قالب قوانین اجرایی از اصلی ترین ویژگیهای این نظام به شمار می آید و بیانگر این است که نظام سیاسی ایران، اسلامی است و محتوای حکومت بر مبنای دین اسلام شکل می گیرد و امور کشور نیز متکی بر آرای ملت است. از آنجایی که حاکمیت خدا و حاکمیت مردم از ویژگیهای بنیادین نظام جمهوری اسلامی است، حکومت در این

نظام نیز مسؤولیتی در برابر خداوند برای اقامه عدل و تکلیفی برای احقاق حقوق عامه و خدمت به خلق خدا و یاری مظلومان می باشد. آنچه در نظام اسلامی اهمیت دارد، تنها مصالح امت است و حاکمان خود را برتر از سایر مردم نخواهند دانست و برای خود شأنی جز خدمتگزاری قایل نخواهند شد؛ هدف نهایی، جلب رضایت پروردگار از طریق خدمت به بندگان او و گسترش عدالت و معنویت است و این همان هدفی است که جز با سرسپردن به آستان حضرت حق دست یافتنی نیست.

در نظام جمهوری اسلامی ایران، چهارچوب حکومتی و شرح وظایف حاکمان، از منابع و متون اسلامی که حقیقتاً می توان آن را بهترین راهنما برای حکمرانی خوب و خدمت صادقانه دانست، استخراج شده است و حکومت «جمهوری اسلامی» مورد نظر ملت از رویه پیاسر (س) و امامان معصوم (ع) الهام گرفته است و متکی به آرای عمومی می باشد و شکل حکومت نیز با مراجعه به آرای ملت تعیین می شود.

از آنجا که حکومت انقلاب اسلامی ایران، حکومتی بر مبنای احکام و دستورات دین مبین اسلام است، بنابراین قانون اساسی نیز به عنوان سند بنیادین نظام، ساختار حکومت اسلامی ایران را در قالبی خاص پذیرفته است که ولایت فقیه در رأس نظام و ناظر بر تمامی نهادها و قوای سه گانه حکومت قرار دارد. در این نظام، تفکیک قوای کلان حکومتی و حضور سه نهاد عالی دیگر پذیرفته شده است، به گونه ای که تمامی نهادها مستقل از هم و همراه با هماهنگی لازم در مسؤولیت های کلی نظام عمل می کنند.

این کتاب مطابق با سرفصلهای دوره های آموزشی «آشنایی با ساختار و تشکیلات دولت جمهوری اسلامی ایران» و همچنین «آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» با رویکرد کاربردی و خودآموز تدوین شده است و با توجه به عنوان آن، دارای ده فصل است. فصلهای کتاب چنان تدوین شده است که خوانندگان ابتدا با کلیات و مفاهیم نظام و حکومت جمهوری اسلامی ایران آشنا شوند و سپس به چگونگی تشکیلات و ساختار هر یک از اجزاء نظام پی ببرند. در

ابتدای هر فصل هدفهای آموزشی بیان می‌شود و پس از آن مطالب ارائه می‌گردد و در پایان هر فصل برای خودارزیابی خوانندگان پرسشهایی عرضه می‌شود تا با پاسخ دادن به آنها از میزان درک خود از مطالب فصل آگاه شوند.

فصل اول؛ به تعاریف و مفاهیم اختصاص دارد. در این فصل، ضمن تعریف اصطلاحاتی چون قانون، قانون اساسی، دولت، حاکمیت؛ ویژگیهای قانون اساسی و انواع آن و چگونگی تدوین این قانون بیان شده است و در ادامه تفکیک قوا در نظام جمهوری اسلامی ایران تبیین گردید.

در فصل دوم؛ به مبانی حاکمیت در نظام سیاسی اسلام پرداخته شده است. ضمن بررسی حاکمیت در اسلام؛ اهداف و ساختار حکومت اسلامی و تفاوت آن با دیگر نظامهای حاکمیتی و همچنین دلایل ضرورت حکومت اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره) نیز اشاره شد. آخر این فصل، به بحث مهم ولایت فقیه و ویژگیهای آن و جایگاه آن در نظام سیاسی اسلام و در قانون اساسی اختصاص دارد.

اصول و مبانی کلی نظام جمهوری اسلامی ایران موضوعی است که در فصل سوم بررسی شده است. در این فصل؛ پیشینه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ویژگیهای آن بیان گردید. در ادامه، ویژگیهای کلی نظام جمهوری اسلامی از جمله؛ مبانی اعتقادی نظام، حاکمیت و قوای حاکم در نظام، ساختار نظام، وظایف دولت جمهوری اسلامی و موارد دیگری چون؛ جایگاه زن و خانواده، جایگاه وسائل ارتباط جمعی، ضوابط و پایه های اقتصادی، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ارائه شده است.

در فصل چهارم؛ حقوق ملت در نظام جمهوری اسلامی ایران در دو گفتار؛ حقوق فردی، اجتماعی، سیاسی و حقوق قضایی ارائه شد.

فصل پنجم کتاب؛ به موضوع مهم رهبری در نظام جمهوری اسلامی ایران اختصاص یافته است. در این فصل، ضمن تشریح نحوه انتخاب، صفات و وظایف و اختیارات رهبر؛ شرایط ولی امر مسلمین از دیدگاه امام راحل نیز بررسی شده است و

چگونگی رسیدگی به دارایی رهبر و نظارت بر عملکرد وی به اختصار بیان گردید. بررسی ساختار، تشکیلات و وظایف قوای سه گانه مواردی هستند که در فصول ششم تا هشتم عرضه شده است. در فصل ششم، ضمن بررسی ارکان قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران، مطالب فصل در دو گفتار ارائه شد. در گفتار اول؛ ضمن بررسی وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی در دو بعد قانونگذاری و نظارت بر امور مختلف کشور؛ ساختار درونی مجلس شورای اسلامی و همچنین مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی و دیوان محاسبات کشور نیز به اختصار بررسی گردید.

در گفتار دوم فصل ششم؛ ساختار، وظایف و اختیارات شورای نگهبان ارائه شده است. وظایف شورای در چند قسمت شامل؛ نظارت بر قانونگذاری، تفسیر قانون اساسی، نظارت بر همه بررسی و سایر وظایف شورای نگهبان بیان شد.

در فصل هفتم؛ ساختار و وظایف قوه مجریه در نظام جمهوری اسلامی ایران به تفصیل بررسی شد. ضمن بررسی فرآیند انتخاب رئیس جمهور؛ وظایف و اختیارات رئیس جمهور در چند بند شامل؛ وظایف و اختیارات رئیس جمهور در قوه مجریه؛ وظایف و اختیارات رئیس جمهور به عنوان مقام رسمی کشور؛ مسؤولیت اجرای قانون اساسی؛ پاسدار مذهب رسمی و نظام جمهوری اسلامی؛ مسؤول بودن در مقابل ملت، مقام رهبری و مجلس شورای اسلامی و مسؤولتهای ناشی از جرائم عادی و مالی ارائه گردید. در ادامه این فصل، ساختار و تشکیلات کلان دولت در وضعیت موجود مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

فصل هشتم کتاب؛ به بررسی ساختار و وظایف قوه قضائیه در نظام جمهوری اسلامی ایران می پردازد. در این فصل، ضمن بیان وظایف و اختیارات قوه قضائیه، ساختار قضایی نظام جمهوری اسلامی ایران تشریح گردید و هر یک از سازمان های تابعه قوه قضائیه شامل؛ دیوان عالی کشور، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان عدالت اداری، سازمان پزشکی قانونی کشور، سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی،

سازمان قضایی نیروهای مسلح و روزنامه رسمی به اختصار معرفی شدند. در فصل نهم؛ سایر نهادهای حکومتی در نظام جمهوری اسلامی ایران غیر از قوای سه گانه شامل؛ مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان رهبری، انواع شوراهای و نیروهای مسلح در نظام جمهوری اسلامی و سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفتند.

از آنجایی که راهبردها و سیاستهای کلان نظام جمهوری اسلامی ایران در قالب قوانین و اسناد بالادستی تدوین و ارائه می شود و مسیر و جهت حرکت نظام را مشخص می کند، در فصل نهم برای آشنایی بیشتر خوانندگان، تعدادی از سیاستها و اسناد بالادستی شامل؛ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛ سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی؛ سیاستهای کلی نظام جمهوری اسلامی ایران؛ آینده های ممکن در افق چشم انداز؛ سیاستهای نظام اداری ابلاغی مقام معظم رهبری؛ سیاستهای کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ارائه می شود.

انتظار می رود؛ محتوای این کتاب بتواند، ضمن افزایش دانش خوانندگان نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران و ساختار و تشکیلات نظام، کارآمدی و اثربخشی بیشتر نظام اداری و اجرایی کشور را نیز به همراه داشته باشد.

مطالب این کتاب برای چه کسانی مفید است؟

این کتاب در سطح عمومی و به شیوه کاملاً آموزشی و خود آموز و به زبانی ساده و قابل درک برای همه تدوین شده است. بنابراین، مطالعه کتاب برای همه از جمله کارمندان و مدیران نظام اداری به خصوص کارمندان جدیدالاستخدام و دانشجویان دانشگاهها و هنر شهروند ایرانی که در پی افزایش دانش و معلومات خود نسبت به حکومت، ساختار و تشکیلات نظام جمهوری اسلامی ایران باشد، مفید است. با توجه به سرفصلهای در نظر گرفته شده، می تواند منبع درسی بسیار مناسبی برای

دوره های آموزشی؛ آشنایی با ساختار و تشکیلات دولت جمهوری اسلامی ایران، آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران لحاظ شود.

بنابراین از خوانندگان انتظار می‌رود، پس از مطالعه کتاب با حکومت، ساختار و تشکیلات نظام جمهوری اسلامی ایران و همچنین با سیاستها و اسناد بالادستی نظام آشنا شوند.

سپاسگزاری

از همه استادان و نویسندگان گرانقدری که از منابع و آثار ارزشمند آنها در این کتاب استفاده شده است و همچنین از همکاران ارجمندم جناب آقای حسینعلی ذولفقاری (معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور) و ابراهیم همتی (مرکز آموزش مدیریت دولتی) و سایر صاحب نظران و اندیشمندانی که با مطالعه پیش نویس کتاب، نظرات و رهنمودهای ارزنده ای ارائه نمودند، و از سرکار خانم منیژه فاتحی که زحمت صفحه آرایی کتاب را بر عهده داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌گردد.

از پیشنهادات و نظرات خوب خوانندگان کتاب برای غنی بخشی هر چه بهتر آن استقبال می‌شود. ارسال نظرات، موجب مزید امتنان خواهد بود.

محمد جوربونیان

M_joorbonian@yahoo.com